TT 17.11.2025

Eduskunnan talousvaliokunta
TaV@eduskunta.fi

Lausunto

Valtioneuvoston selvitys: Hiilirajamekanismin tuotesidonnaisten päästöjen laskentametodologiaa koskeva täytäntöönpanoasetus E 92/2025 vp

Kemianteollisuus ry kiittää mahdollisuudesta lausua näkemyksensä aiheesta Valtioneuvoston selvitys: Hiilirajamekanismin tuotesidonnaisten päästöjen laskentametodologiaa koskeva täytäntöönpanoasetus E 92/2025 vp

Taustaa

Kemianteollisuuden tavoitteena on olla luontopositiivinen ja hiilineutraali vuoteen 2045 mennessä osana omaehtoista vastuullisuusohjelmaa, Responsible Care, (lue lisää: https://www.kemianteollisuus.fi/vastuullisuus/). Tavoite ei ole helppo ja useissa aiheeseen liittyvissä selvityksissä onkin tunnistettu kriittisiä tekijöitä, joita tavoitteen saavuttaminen tulee vaatimaan niin toimintaympäristöltä kuin toimialan yrityksiltä itseltään. Selvityksien perusteella on kuitenkin selvää, että kemianteollisuuden yrityksien on mahdollista kutistaa hiilijalanjälki minimiin ja samalla kasvattaa kädenjälki todella suureksi. Toisin sanoen, kutistaa tehtaiden suorat päästöt Suomessa ja mahdollistaa samalla globaaleille asiakkaille merkittävät päästövähennykset.

Luontopositiivisen ja hiilineutraalin kemianteollisuuden saavuttaminen tulee vaatimaan massiiviset investoinnit esimerkiksi sähköistymiseen, sekä hiilineutraaliutta tukeviin vaihtoehtoisiin raaka-aineisiin. Tasapuolisten kilpailukykyolosuhteiden takaaminen ja niin kutsutun hiilivuoden ehkäisy on täysin kriittistä, jotta tarvittavat investoinnit saadaan toteutettua niin Suomessa kuin muuallakin Euroopassa. Tällä hetkellä hiilirajamekanismin (CBAM) odotetaan tasaavan pelikenttään Euroopan ja muun maailman välillä, mutta nykyisessä muodossa se ei vielä täytä näitä odotuksia riittävällä tavalla.

Kemianteollisuuden yksityiskohtaisemmat näkemykset

1. Haasteet nykyisissä säännöissä

Nykyinen hiilirajamekanismi taustalla on ollut kasvava huoli tuotannon siirtymisestä pois Euroopasta, ja tätä ovat nykyiset mekanismin piirissä olevat alat myös pyytäneet. Toisin sanoen toimialat ovat nähneet tarpeellisena turvata nykyistä yhä vähäpäästöisempää tuotantoa Euroopassa, jota ilmastopolitiikasta juontuvat kustannukset rasittavat ja jota Euroopan ulkopuolisilla kilpailijoilla ei vastaavalla tavalla ole.

Hiilirajamekanismia on siis toivottu tasaamaan pelikenttää. On kuitenkin huomionarvoista, että kemianteollisuuden tuotteista hiilirajamekanismin piiriin tulleista tuotteista ammoniakki ja lannoitteet ovat verrattain yksikertaisia arvoketjuja moneen muuhun arvoketjuun verrattuna. Komission esittämä hiilirajamekanismi ei ole ollut toistaiseksi riittävä edes näiden yksinkertaisien arvoketjujen suhteen ja korjaustarpeita on noussut valtavasti esille.

Kemianteollisuus ry:n mielestä nykyistä hiilirajamekanismia tulee kehittää, jotta se tuo riittävän vahvan suojan edes nykyiselle laajuudelle.

Nykyisiä haasteita ovat esimerkiksi:

a. Viennin turvaaminen

Hiilirajamekanismi ei suojaa vientiä toistaiseksi millään tavalla. Silti mekanismi poistaa vienniltä nykyiset muut hiilivuotosuojat. Tämä on iso epäkohta ja vaatii korjausta.

Komissio onkin tarttunut tähän ja suunnitteleekin jonkinlaista vientikorjausta. Näyttäisi kuitenkin siltä, että komission malli kattaisi vain joitain valittuja tuotteita ja tämän pyrkimyksenä ei olisi edes erottaa vientiä EU-tuotannosta. Kemianteollisuudesta periaatteen tulisi olla sellainen, että kaikki mekanismin piirissä oleva vienti turvataan tasapuolisesti.

b. Byrokratian määrä

Toistaiseksi näyttäisi siltä, että hiilirajamekanismi aiheuttaa huomattavat määrät hallinnollista taakkaa, niin yrityksissä kuin viranomaisille. Komissio on tarttunut myös tähän ja osa uudistuksista näyttääkin vievän tilannetta oikeaan suuntaan. Hyvänä esimerkkinä CBAM-rajan muuttaminen 150 euron arvosta 50 tonnin alarajaksi. Toimia on hyvä tarkastella vielä lisää.

c. Koko arvoketjun riittävä kattavuus

Kemianteollisuus ry on huolissaan hiilirajamekanismin kattavuudesta riittävällä tavalla koko arvoketjulle. Ilman riittävää kattavuutta mekanismi on mahdollisesti kierrettävissä esimerkiksi jalostamalla tuotetta pidemmälle Euroopan ulkopuolella. Tämä kysymys on erityisen tärkeä, mikäli mekanismia aiotaan laajentaa huomattavasti mutkikkaampiin arvoketjuihin.

d. Epäsuorien päästöjen huomioiminen

Kemianteollisuus ry:n mielestä hiilirajamekanismin tulee kattaa myös tuotteiden valmistuksen epäsuorat päästöt riittävällä tavalla. Tähän liittyy myös haasteita, miten päästöt määritellään ja vaikuttaako muutos kansallisesti nykyisiin hiilivuotosuojiin.

Eurooppalaiset tehtaat kärsivät tällä hetkellä markkinasähkön hinnassa täysimääräisesti hiilidioksidikustannuksen niin kauan kun fossiilista sähkön tuotantoa on markkinoilla mukana asettamassa markkinahintaa. Vastaavaa päästökustannus tulee kerätä CBAM-mekanismilla. Mikäli tähän ei pystytä, niin sähköistämisen tuelle / kompensaation tulisi jatkaa Euroopassa.

Päämääränä on saattaa samalle viivalle tuotantolaitokset Euroopassa ja muualla maailmassa.

e. Päivityspakettien vaikutusten arvioinnit ja aikataulu

Kemianteollisuus ry on huolissaan lisäsääntelyn valmistelun nopeista aikatauluista ja vaikutusten arviointien riittävyydestä. Kemianteollisuudessa nähdään isoja riskejä, että komissio toistaa aikaisemmat virheensä hiilirajamekanismin kanssa ja tuo lainsäädännön liian vauhdilla, mikä voi johtaa huonoon lainsäädäntöön ja mahdollisiin korjausliikkeisiin, mikä tuo oman epävakauslisäyksen tulevaisuuden näkymiin.

2. Laskentametodologiasta

Toiminnanharjoittaja, joka tuo CBAM-tuotteita EU:n alueelle, tulee joko osoittaa tuotannossa syntyneet päästöt tai käyttää komission vakiokertoimia, joiden perusteella CBAM-maksu määräytyy EU:n rajalla.

Jos vakiokerroin määritellään komission nykyisellä lähestymistapaa ottamalla maakohtaisesti ns korkein päästötieto ja tämän jälkeen korottamalla se komission ehdottomalla tavalla: "Default values including [30%] mark-up", niin kertoimista näyttäisi tulevan jopa liian korkeat. Kemianteollisuuden alustavan arvion mukaan JRC:n laskentakertoimet olisivat vielä kohtuulliset 30% kertoimen kanssa, mutta nykyinen lähestymistapa johtaa riskiin, että kertoimet ovat liian korkeat.

On hyvin tiedossa, että ammoniakin tuotannossa syntyy päästöjä EU:n ulkopuolella ja tämän kustannuksen tuominen EU:n rajalle on täysin perusteltua. Jos tätä kustannusta ei tuoda rajalle, niin vääristymä Eurooppalaisen ja Euroopan ulkopuolisen toimijoiden välillä jatkuu. Puhtaat investoinnit eivät myöskään pysty kilpailemaan Euroopan ulkopuolisen tuotannon kanssa ilman että pelikenttää tasoitetaan. Tästä syystä Kemianteollisuus ry kannattaa alustavan tietoihin perustuen, että komissio käyttäisi mieluummin JRC:n maakohtaisia päästökertoimia, jolloin kertoimeen voisi vielä käyttää 30 % korotusta.

3. Hiilirajamekanismin laajentamisesta

Hiilirajamekanismin laajentamisesta kattamaan uusia tuotteita on keskusteltu paljon ja kemianteollisuuden eurooppalainen kattojärjestö Cefic on teettänyt laajat selvitykset, miten laajentaminen voitaisiin toteuttaa huomattavasti mutkikkaampien arvoketjujen kuten esimerkiksi olefiinit, polymeerit ja muovit -arvoketjuihin. Toistaiseksi Ceficin selvityksissä ei ole kuitenkaan onnistuttu löytämään riittävää ratkaisua hiilirajamekanismin laajentamiseksi, jotta se turvaisi riittävällä tavalla esimerkiksi edellä mainittuja teollisuusalaa.

Yksi haaste näyttäisi olevan se, että hiilirajamekanismin tulisi kattaa riittävällä tavalla mutkikkaat arvoketjut ja tuoda tätä kautta haluttua hiilivuotosuojaa, mutta samalla tulisi varmistaa, ettei hukuta byrokratiaan ja tekniset kriteerit pysyisivät riittävän yksinkertaisina ja ettei mekanismi ole kierrettävissä. Haastepuolta lisää myös se, ettei komissiosta ole vielä edes saatu lopullisia korjauksia edes nykyisiin tunnettuihin epäkohtiin kuten viennin turvaamiseen.

Ceficin selvityksen johtopäätelmä on ollut, että maksuttomat päästöoikeudet ja epäsuorien kustannuksien kompensaatio toisivat parhaan suojan hiilivuodolle.

Toistaiseksi Kemianteollisuus ry ei lähtisi laajentamaan hiilirajamekanismia sellaisille toimialoille, jotka eivät näe laajentamista järkevänä. Kemianteollisuus ry pitää kuitenkin järkevänä, että hiilirajamekanismin kehittämistä jatketaan ja vaihtoehtoja selvitetään yhteistyössä eri toimialojen kanssa. Kemianteollisuus ry:n mielestä pidemmällä aikajänteellä on erittäin tärkeää pyrkiä löytämään toimiva ratkaisu mekanismin laajentamiselle.

Tuomas Tikka
Kemianteollisuus ry